

Asia Valmennuskurssimonisteen laatiminen yliopiston pääsykoekirjasta

Hakija H

Annettu 10.12.2002

Lausuntopyyntö

FT, tutkija H (jäljempänä hakija) on 08.09.2002 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tekijänoikeuskysymyksistä, jotka koskevat hänen oppikirjastaan laadittua itseopiskelumonistetta.

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko hänen oppikirjaansa "T " pohjautuvan itseopiskelumonisteen laatiminen tapahtunut tekijänoikeuslain mukaisesti. Hakija kertoo kyseessä olevan E:n laatima ja myymä opetusmateriaali, jossa on referoitu hakijan pääsykoekirjana olevaa teosta sekä laadittu joitakin kysymyksiä, joihin on vastattu hakijan kirjan tekstin pohjalta. Hakija on numeroinut tekijänoikeusneuvostolle toimittamaansa monisteeseen ne hänen kirjansa kohdat, joihin monisteeseen otetut tekstilainaukset kohdistuvat (257 kpl).

Lausuntopyynnön mukaan referointi on toteutettu lähestulkoon täysin alkuperäistekstiä noudattaen, eikä sitä ole tehty omin sanoin, kuten referoinnin hengen mukaisesti olisi pitänyt tehdä. Hakijan mielestä onkin arveluttavaa, että moniste perustuu pelkästään referointiin ja että referointia on tehty näinkin laajassa mitassa ja näinkin sanatarkasti alkuperäistä tekstiä hyödyntäen leikkaa ja liimaa -periaatteella. Tältä pohjalta moniste vaikuttaa hakijan mielestä sitaattikokoelmalta, josta kuitenkin puuttuvat sitaattien luvalliselle käyttämiselle asetetut ehdot (tieteellinen tai arvioiva yhteys). Hakija viittaa lausuntopyynnössään myös oikeustieteelliseen kirjallisuuteen ja kirjallisuudessa sitaattioikeudesta esitettyihin näkemyksiin.

Hakija haluaisi nyt tekijänoikeusneuvoston ottavan kantaa seuraaviin seikkoihin:

- 1) Missä tekijänoikeuslain mukaan kulkee tämän tapaiseen referointiin perustuvien luvallisten ja luvattomien tiivistelmien välinen raja?
- 2) Voidaanko referointi tehdä näin suoraan ja näin sanatarkasti kuin lausuntopyynnön tapauksessa on tehty?

3) Voidaanko näin laajaan tekstilainaukseen pohjautuva itseopiskelumoniste tulkita sitaattikokoelmaksi?

4) Voidaanko moniste tulkita plagiaatiksi?

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on varannut E Oy:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen. E on todennut 02.10.2002 päivätyssä vastineessaan seuraavaa.

E:n laatima oppimateriaali H:n kirjasta "T" on ollut kevään 2002 aikana käytössä oppimateriaalina E:n J:n kaupungissa järjestämällä valmennuskurssilla. Lisäksi E on myynyt sitä itseopiskelumateriaalina niille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta osallistua kyseiselle kurssille. Materiaalia käytti kurssilla 11 henkilöä. Itseopiskelumateriaalina sitä myytiin kuusi kappaletta. Vastineessa todetaan, että materiaalia ei ole missään nimessä käytetty kilpailevana H:n kirjan kanssa. Jokaiselle kurssilaiselle ja itseopiskelijalle on korostettu sitä, ettei kyseinen oppimateriaalia korvaa H:n kirjan lukemista, vaan että sitä tulee käyttää kirjan rinnalla esimerkiksi kertaamisen apuvälineenä. Kurssilla on edellytetty, että jokaisella kurssilaisella on käytössään H:n kirja. E:n materiaalista ei ole yksinään hyötyä, vaan se vaatii H:n kirjan hankkimista.

E:n oppimateriaalin esipuheessa kerrotaan selkeästi, mistä oppimateriaalista on kyse. Esipuheessa kerrotaan H:n kirjan olevan J:n yliopiston valintakoe kirja ja siitä johtuen kirjasta on E:ssä tehty erillinen oppimateriaali. Esipuheessa kerrotaan oppimateriaalin olevan tiivistelmä H:n kirjasta. Siinä ei väitetä oppimateriaalin sisältöä E:n materiaalinlaatijan omaksi tekstiksi, vaan esipuheesta käy ilmi, että oppimateriaali pohjautuu vain ja ainoastaan tähän yhteen H:n kirjaan.

Koska H:n kirja on yliopiston valintakoe kirja ja koska oppimateriaalia on käytetty nimenomaan valintakokeeseen valmistautumisessa, on materiaalin luonne referaatinomainen. Valintakokeessa pyrkijöiltä edellytetään H:n kirjan sanatarkkaa osaamista. Pyrkijän on kokeessa pystyttävä osoittamaan osaavansa nimenomaan tämän kyseisen valintakoe kirjan. Tästä johtuen H:n tapaa määritellä asioita on käytetty myös E:n materiaalissa.

E:n oppimateriaalia ei voi verrata pelkkään plagiaattiin sen suoksi, että esipuheessa ja myös itse tekstissä viitataan H:n kirjaan. Materiaalin lukijalla pysyy koko ajan mielessä, kenen alkuperäisteokseen teksti pohjautuu. Oppimateriaalissa tai E:n kurssilla ei myöskään viitata siihen, että H osallistuisi materiaalin laadintaan tai että hän olisi millään tavalla mukana E:n toiminnassa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä.

Kirjallisen tai taiteellisen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon eli ylitettävä ns. teoskynnys, eli sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Tekijänoikeussuojaa ei katsota olevan syytä antaa sellaiselle tuotteelle, joka on syntynyt täysin mekaanisen työskentelyn tuloksena tai kopioimalla jo olemassa olevia tuotteita.

Kirjallisten teosten kohdalla teoskynnys on melko alhainen. Kirjallisia teoksia ovat esimerkiksi romaanit, muistiot, raportit ja lehtiartikkelit. Ratkaisu siitä, ylittääkö jokin kirjallinen tai taiteellinen tuote teostasoon, tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodia, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan, vaan uudenaikaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä. Tekijänoikeus suojaa esimerkiksi sellaista kirjallisen teoksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee, muttei pelkästään teoksen aihetta tai aiheen käsittelyyn vaikuttavaa metodia. Myös kirjallisessa teoksessa esitettyjen väittämien ja tietojen asiasisältö jää suojan ulkopuolelle.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

TekijäL 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

TekijäL 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Kiellettyä on siten tekijänoikeudella suojatun teoksen tai sen teostasoon yltävän osan kopioiminen muuttamattomana tai muutettuna oman työn osaksi ja tällaisen suojatun teoksen tai sen osan levittäminen yleisön keskuuteen. Tietyissä tapauksissa teoksen osan käyttäminen ilman tekijän lupaa voi kuitenkin olla sallittua TekijäL 2 luvun rajoitussäännösten, esimerkiksi 22 §:n sitaattioikeutta koskevan säännöksen, nojalla.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin (ns. isyysoikeus). Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (ns. respektioikeus).

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen tekijälle eli fyysiselle henkilölle. Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Teoksen muunteleminen / vapaa muunnelma

TekijäL 4 §:n 1 momentin nojalla sillä, joka on kääntänyt teoksen, muunnellut sitä tai saattanut sen toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tuossa muunnellussa muodossa, mutta hänellä ei ole oikeutta määrätä siitä tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen. Myös muuntelijan panoksen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen tekijänoikeussuojaa saadakseen.

Teoksen muunteleminen ja saattaminen yleisön saataviin muunnellussa muodossa edellyttää alkuperäisteoksen tekijän suostumusta. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että alkuperäisteoksen tekijän lupaa teoksen kääntämiseen tai muuntelemiseen sinänsä ei tarvita. Lupa on tarpeen vasta silloin, kun käännös tai muunnelma aiotaan saattaa julkisuuteen eli yleisön saataviin. (Haarmann, Pirkko- Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 80) Kappaleiden valmistaminen TekijäL 4 §:n 1 momentin nojalla suojaa saavasta muunnelmasta ja muunnelman saattaminen yleisön saataviin esimerkiksi myymällä sen kappaleita yleisölle edellyttää sekä alkuperäisen teoksen tekijän että muuntelijan suostumusta.

TekijäL 4 §:n 2 momentissa puolestaan säädetään, että jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen. Tällaiseen hyödyntämiseen ei tarvita alkuperäisen teoksen oikeudenhaltijan suostumusta. Edellä mainitussa säännöksessä todetaan siten se tekijänoikeuden peruseriaate, että itsenäiset luomistyön tuotteet ovat tekijänoikeudella suojattuja.

Lain 4 §:n 2 momentin säännöstä on perusteltu TekijäL:n esitöissä seuraavasti: "Asian luonnosta johtuu, että kirjallinen ja taiteellinen luomistyö saa yleensä vaikutteita samalla alalla tapahtuneesta vanhemmasta tuotannosta eikä sen vuoksi ole siitä kokonaan riippumaton. (--) Aikalaiset ja jälkipolvet käyttävät hyväkseen olemassa olevia tyylipiirteitä, aatteita ja taiteellisia vaikutteita ja näillä on hedelmöittävä vaikutus heidän työhönsä. Tämä kaikki on täysin luonnollista eikä sille voida asettaa kieltoa. Milloin uusi teos täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset, täytyy tekijän, vaikkakin hän sitä muovaillessaan on äsken mainitussa mielessä käyttänyt hyväkseen aikaisempaa teosta, saada luomukseensa itsenäinen tekijänoikeus." (Komiteanmietintö 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 50)

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että jos muutetussa muodossa valmistetussa teoksessa on kyse samasta teoksesta kuin alkuperäisteos, alkuperäisteoksen tekijällä tai tekijänoikeuden haltijalla on määräysvalta myös ko. uusien teosten suhteen. Jos teokset mielletään samoiksi, tekijänoikeuden loukkauksen voidaan yleensä katsoa tapahtuneen. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 76 ja 88)

Yksityiskohtaisten sääntöjen antaminen siitä, miten raja vapaan luomisen ja muuntelemisen välillä käytännössä on vedettävä, on varsin vaikeaa. Riidanalaisissa tapauksissa rajanveto jää lain esitöiden mukaan oikeuskäytännön varaan, jolloin tuomioistuimen on vapaasti harkittava kaikki asiaan vaikuttavat seikat. (Komiteanmietintö 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 50)

Kirjallisen teosten muuntelua ja vapaata muuttamista on käsitelty esimerkiksi tekijänoikeusneuvoston lausunnoissa 1993:23 ja 1993:24.

Lausunnossa 1993:23 oli kyse lastenkirjoista ja siitä, loukkasiko myöhemmin julkaistu lastenkirja tekijänoikeutta toisen henkilön aikaisemmin luomiin kirjoihin. Myöhemmin julkaistussa lastenkirjassa oli käsitelty samoja aiheita ja teemoja kuin ensiksi luoduissa kirjoissa. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että aiheiden ja teemojen toteuttamistapa ja ilmenemismuodot olivat kirjoissa erilaisia, joten myöhemmin julkaistu lastenkirja oli uusi ja itsenäinen teos eikä TekijäL 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu muunnelma aikaisemmin luoduista kirjoista.

Tekijänoikeusneuvosto lausunnossa 1993:24 oli kyse kahdesta sosiaalioppaasta. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että vaikka oppaat olivat asiasisällöltään huomattavassa määrin samanlaisia, myöhemmin julkaistu sosiaaliopas oli uusi ja itsenäinen teos eikä toisen sosiaalioppaan muunnelma. Aikaisemmin julkaistun sosiaalioppaan tekijän tekijänoikeutta ei ollut siten loukattu.

Eräistä rajoitussäännöksistä

Tekijän yksinomaiseen oikeuteen määrätä teoksestaan on säädetty rajoituksia TekijäL:n 2 luvussa.

TekijäL 18 § sisältää opetuksessa käytettäviä kokoomateoksia koskevan rajoitussäännöksen. TekijäL 18 §:n 1 momentin mukaan opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista, saa ottaa vähäisiä osia kirjallisesta tai sävellysteoksesta taikka, milloin sellainen teos ei ole laaja, koko teoksen, kun viisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin. Tekijänoikeusneuvosto toteaa kuitenkin, että TekijäL 18 §:ää ei voida soveltaa nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa, sillä 18 §:n soveltaminen edellyttää, että muodostettava kokoomateos koostuu useiden tekijöiden teoksista. Pelkästään kahden tai kolmen tekijän teoksista koottu kokoomateos ei täytä tätä vaatimusta. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 160) Lausuntopyynnön tapauksessa käsiteltävänä oleva valmennuskurssimoniste koostuu lähes kokonaan yksinomaan hakijan tekstistä.

Yleinen sitaattioikeutta koskeva rajoitussäännös on TekijäL 22 §:ssä, jonka mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. TekijäL 8 §:n 1 momentin mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin.

TekijäL 22 §:ssä mainitun "hyvän tavan mukaisuuden" on selitetty tarkoittavan sitä, että lainaamisen tulee toteuttaa niin sanottu vetoamisfunktio. Oikeuskirjallisuudessa Kivimäki (Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait, s. 84) on todennut seuraavaa: "Tämä funktio sisältää oikeuden toisen henkilön teoksen toisintamiseen, arvostelemiseen tai edelleen kehittämiseen tarkoituksessa, joka on omiansa helpottamaan uuden teoksen valmistamista. Toisin sanoen siteerauksen tulee, ollakseen oikeutettu, olla apuna henkisessä luomistyössä."

Vuoden 1953 komiteanmietinnössä (s. 56) on todettu, että sallitun lainauksen laajuutta määriteltäessä olisi otettava huomioon sekä lainauksen tarkoitus että lainatun osan ja koko teoksen laajuuden välinen suhde.

Sitaattien sallittu laajuus ja käyttötapa vaihtelevat suuresti eri teoslajeissa ja riippuen sitaatin käyttöyhteydestä. Sitaattia voidaan käyttää esimerkiksi jonkin teoksen arvostelemiseksi, selostettavan asian havainnollistamiseksi tai selvittämiseksi tai tyylinäytteen antamiseksi toisesta teoksesta. Pelkistä sitaateista koostuva työ ei täytä laillisen siteerauksen edellytyksenä olevaa vetoamisfunktioita. Sitaattioikeus on tarkoitettu ensisijaisesti henkisen luomistyön avuksi, ei keinoksi hyödyntää teoksia tai muita suojan kohteita uuden teoskokonaisuuden osatekijöinä. Sitaattia ei siten ole tarkoitettu uuden teoksen olennaisen sisällön luomisen välineeksi.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt sitaattioikeuden käyttämistä ja myös kirjallisten teosten siteeraamista useissa lausunnoissaan.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1990:11 oli kyse teoksen A käyttämisestä teoksen B lähdeaineistona. Teos A oli laajuudeltaan 468 sivun mittainen. Tästä teoksesta oli otettu kuusitoista sitaattia teokseen B. Teoksen B laajuus oli puolestaan 195 sivua, joista neljä sivua koostui teoksesta A otetuista sitaateista. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että alkuperäisteoksen osia ei ollut käytetty uudessa teoksessa sitaatinomaisesti, joten lainausten ottaminen ilman alkuperäisteoksen tekijän lupaa ei voinut perustua sitaattioikeutta koskevaan sääntöön. Tekijänoikeusneuvosto katsoi kuitenkin, että teoksen A käyttäminen oli kyseisessä tapauksessa sallittua TekijäL 4 §:n 2 momentin nojalla ilman teoksen A tekijänoikeuden haltijoiden suostumusta, koska alkuperäisteosta oli käytetty vapaasti muuttaen. Teoksen A tekijänoikeuden haltijoiden oikeutta ei siten ollut loukattu.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1992:16 oli kyse tapauksesta, jossa henkilö A oli kopioinut kirjoittamaansa kahdeksan ja puoli sivua pitkään artikkeliin kaksi sivua henkilö B:n kirjoittamasta kirjasta lupaa pyytämättä ja lähdeä mainitsematta. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kyseistä lainausta ei voitu perustaa sitaattioikeuden käyttämiseen. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että sekä henkilö A että kustantaja, jonka julkaisemassa kirjassa A:n artikkeli ilmestyi, olivat toimineet tekijänoikeuslain 2 §:n ja 3 §:n vastaisesti.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1993:22 oli kyse uutisjulkaisun tekemisestä toisintamalla sanomalehdissä julkaistuja artikkeleita. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että mainitunlainen artikkeleiden toisintaminen oli kappaleen valmistamista ja että se edellytti oikeudenhaltijan suostumusta silloin, kun artikkeli yltää teostasoon eikä sen toisintaminen ole sallittua minkään TekijäL 2 luvun rajoitussäännöksen nojalla. Tekijänoikeusneuvoston mukaan artikkeleita ei voitu toisintaa sitaattioikeutta koskevan säännöksen perusteella julkaisuun, joka koostui pelkästään muista lehdistä otetuista lainauksista.

Tekstin käyttäminen lausuntopyynnön tapauksessa

Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle sekä kirjansa "T" että E Oy:n kirjan pohjalta laatiman monisteen. Hakija on merkinnyt kirjaansa ne kohdat, jotka on otettu E:n monisteeseen.

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut sille toimitettuun aineistoon ja toteaa, että H:n kirjasta, jonka kokonaispituus on yhteensä 228 sivua, on otettu Eximian monisteeseen lainauksia yhteensä 257 kappaletta. Lainauksia on otettu kirjasta sieltä täältä eli kirjan alkusivuilta kirjan loppuun asti.

Lainauksen pituus vaihtelee muutamista sanoista ja lauseen osista muutaman rivin mittaisiin teksteihin. Pisin lainaus on yhdeksän rivin mittainen (1 kpl) ja toiseksi pisin kuuden rivin mittainen (1 kpl). Lainauksia ei ole otettu H:n kirjan kaikilta sivuilta, vaan keskimäärin joka toiselta tai kolmannelta kirjan sivulta on lainattu parin rivin mittainen teksti.

E:n Oy:n laatima moniste koostuu puolestaan valtaosin H:n kirjasta otetuista tekstikatkelmista. Moniste on yhteensä 50 sivun mittainen. Näistä sivut 2 - 35 koostuvat valtaosin H:n kirjasta otetuista tekstilainauksista. Sivulla 2 - 35 olevan tekstin joukossa on kuitenkin yhteensä parin sivun verran myös muuta, H:n kirjan ulkopuolista tekstiä, kuten uutta julkisuuslainsäädäntöä koskeva selostus monisteen sivuilla 15 - 16. Monisteen sivut 1 ja 36 - 50 sisältävät tekstiä, jota ei ole otettu H:n kirjasta (esipuhe ja harjoitustehtävät).

Monisteen sivulta 1 käy varsin selkeästi ilmi, että monisteessa on kyse H:n pääsykoekirjan tiivistelmästä ja kirjaan liittyvästä opiskelumateriaalista (harjoitustehtävät). Monisteesta ei käy ilmi sen laatijan nimeä. Monisteesta ei myöskään nimenomaisesti käy ilmi, että siihen otetut tekstit ovat lainauksia H:n kirjasta. Sen sijaan monisteen sivu 1 alkaa otsikolla jossa on H:n ja kirjan nimi.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

TekijäL 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, tutustuttuaan sille toimitettuun materiaaliin, että H:n kirja "T" on kirjallinen teos, joka saa tekijänoikeussuojaa TekijäL 1 §:n nojalla. Teoksen tekijällä eli H:lla on teokseen TekijäL 2 §:ssä ja 3 §:ssä tarkoitetut oikeudet. Näiden oikeuksien sisältöä on käsitelty tarkemmin jo edellä. Tässä yhteydessä tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijän yksinomaista oikeutta määrätä teoksestaan on kuitenkin rajoitettu TekijäL 2 luvun säännöksin, kuten sitaattioikeutta koskevan TekijäL 22 §:n nojalla.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa on kyse TekijäL 22 §:n sitaattioikeutta koskevan säännöksen sekä TekijäL 4 §:n 1 ja 2 momentin muuntelua ja vapaata muuttamista koskevien säännösten tulkinnasta. Tapauksessa tulevat siten arvioitavaksi, voidaanko lainauksen ottaminen H:n kirjasta E Oy:n laatimaan monisteeseen katsoa sallituksi TekijäL 22 §:n nojalla, onko monisteessa kyse H:n kirjan muunnelmasta, jonka tekemiseen ja yleisön saataviin saattamiseen olisi tarvittu H:n suostumus vai onko monisteessa kyse uudesta, itsenäisestä teoksesta, jonka tekemiseen ei H:n suostumusta tarvita. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ratkaisevaa on tällöin, muistuttaako E

Oy:n laatima moniste siinä määrin H:n teosta, että se on tunnistettavissa samaksi teokseksi.

TekijäL 22 §:n mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että koska H:n kirja on neuvoston käsityksen mukaan julkistettu, siitä voidaan lähtökohtaisesti ottaa lainauksia TekijäL 22 §:n nojalla.

TekijäL 22 §:n nojalla tapahtuvan siteeraamisen on ollakseen sitaattioikeuden sallittua käyttämistä tapahduttava "hyvän tavan mukaisesti" ja "tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa". Sallitun lainauksen laajuutta määriteltäessä otetaan huomioon sekä lainauksen tarkoitus että lainatun osan ja koko teoksen laajuuden välinen suhde.

Sitaattia voidaan käyttää esimerkiksi jonkin teoksen arvostelemiseksi, selostettavan asian havainnollistamiseksi tai selvittämiseksi tai omien näkemysten perustelemiseksi. Pelkistä sitaateista koostuva työ ei täytä laillisen siteerauksen edellytyksenä olevaa vetoamisfunktiota. Sitaattia ei ole tarkoitettu myöskään uuden teoksen olennaisen sisällön luomisen välineeksi tai keinoksi hyödyntää jo olemassa olevia teoksia uuden teoskokonaisuuden osatekijöinä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyyntöissä tarkoitettu E:n moniste ja erityisesti monisteen sivut 2 - 35 koostuvat pääosin ainoastaan Heikki Kuutin kirjasta otetuista teksteistä. Tekstien joukossa on ainoastaan pieni osa muuta kuin H:n kirjasta otettua tekstiä. Ottaen huomioon sen, että Eximian monisteen sivut 2 - 35 koostuvat lähestulkoon yksinomaan Kuutin kirjasta otetuista lainauksista, tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kyse ei ole TekijäL 22 §:n mukaan sallitusta sitaattioikeuden käyttämisestä, vaan H:n kirjan tekstien sisällyttäminen E:n monisteeseen näiltä osin olisi edellyttänyt luvan pyytämistä H:lta. Selvyuden vuoksi tekijänoikeusneuvosto toteaa, että monisteen sivujen 1 ja 36 - 50 laatimiseen ei kuitenkaan olisi tarvittu H:n lupaa.

Edelleen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että nyt käsiteltävänä olevaa asiaa voidaan tarkastella, kuten todettu, myös TekijäL 4 §:n 1 momentin valossa. TekijäL 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen, muunnellut sitä tai saattanut sen toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tuossa muunnellussa muodossa, mutta hänellä ei ole oikeutta määrätä siitä tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen näkemyksen mukaan E:n monisteen sivuille 2 - 35 on koottu ko. monisteen laatijan käsityksen mukaan keskeisiä asioita H:n kirjasta "T". Moniste on siten H:n kirjan tiivistelmä. Tällaisen tiivistelmän voisi kuitenkin tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan laatia usealla eri tavalla riippuen siitä, mitä asioita tiivistelmän tekijä katsoo tärkeiksi eli niiksi asioiksi, joita kirjasta tehtyyn tiivistelmään kannattaa

sisällyttää. Myös se, että alkuperäisteos eli H:n kirja on 228 sivua pitkä, antaa kirjasta muutaman kymmenen sivun mittaisen tiivistelmän tai muunnelman mahdollisesti laativalle henkilölle valinnan mahdollisuuksia ja siis sinänsä varsin vapaat kädet muunnelman tekemiselle.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että E:n monisteen sivut 2 - 35 ovat TekijäL 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu muunnelma H:n kirjasta "T". Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kyseisiä monisteen sivuja voidaan pitää tekijänsä (jonka nimi ei siis käy monisteesta ilmi) siinä määrin itsenäisenä ja omaperäisenä luomistyön tuotteena, että niiden laatijalla on siihen TekijäL 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeus. Mainitulla tekijällä ei kuitenkaan ole oikeutta määrätä monisteesta sillä tavalla, joka loukkaisi H:n tekijänoikeutta hänen kirjoittamaansa kirjaan.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeussuojaa saavan teoksen muunteleminen ja saattaminen yleisön saataviin muunnellussa muodossa edellyttää alkuperäisteoksen tekijän suostumusta. Alkuperäisteoksen tekijän lupaa teoksen muuntelemiseen sinänsä ei tarvita, vaan lupa on tarpeen vasta silloin, kun muunnelma saatetaan julkisuuteen eli yleisön saataviin. Kappaleiden valmistaminen TekijäL 4 §:n 1 momentin nojalla suojaa saavasta muunnelmasta ja muunnelman saattaminen yleisön saataviin edellyttää sekä alkuperäisteoksen tekijän että muuntelijan suostumusta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että E:n moniste, joka siis voidaan katsoa H:n kirjan TekijäL 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi muunnelmaksi, on saatettu yleisön saataviin, kun sitä on tarjottu myytäväksi E:n valmennuskursseille osallistuville henkilöille. Tämä toimi olisi kuulunut myös H:n yksinoikeuden piiriin ja edellyttänyt luvan pyytämistä H:lta.

Lopuksi tekijänoikeusneuvosto toteaa, että E Oy:n menettelyä voitaisiin mahdollisesti arvioida myös sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/1978) nojalla. Tekijänoikeusneuvosto ei kuitenkaan voi tekijänoikeuslain 55 §:ään perustuvan toimivaltansa nojalla ottaa kantaa muiden lakien kuin tekijänoikeuslain soveltamiseen.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Pekka Pulkkinen, Ahti Vääntinen, Stig Henriksson, Päivi Liedes, Valteri Niiranen, Jaakko Eskola, Pekka Salomaa, Kai Nordberg, Juha Vilanka ja Hanna Nuortila.